

W S T Ę P

Akcja bojowa pod Bezdunami przeprowadzona przez Józefa Piłsudskiego we wrześniu 1908 r. stanowi ostateczne zakończenie okresu rewolucyjnego oraz form walki z najazdem zastosowanych w latach 1905—1907. Celem materialnym akcji bezdańskiej było zdobycie środków pieniężnych, niezbędnych na rozpoczęcie pracy ściśle organizacyjno-wojskowej, której realnym wyrazem staje się Związek Walki Czynnej, założony we Lwowie w połowie r. 1908 przez Kazimierza Sosnkowskiego.

Piłsudski, jakkolwiek oficjalnie nie staje na czele Z. W. C. sprawuje faktyczne jego kierownictwo. Nie mając dostatecznego jeszcze poparcia dla idei budowy kadry wojskowej ani wśród bliskich sobie towarzyszy partyjnych z P. P. S. ani tym bardziej wśród szerszych kół społeczeństwa, postanawia przez stopniowo rozwijaną pracę, przez argumentację i przekonywanie, jednać sobie najpierw bliższych współpracowników później szersze koła młodzieży. W związku z tym Piłsudski rozwija po r. 1908 niezmiernie ożywioną czynność, jakkolwiek wtedy właśnie zdrowie jego bardzo znacznie się pogarsza. Wiosną 1909 r. wyjeżdża na kilkutygodniowy pobyt do Abazji, lecząc się na niedomogę serca. Prowadząc po powrocie wykłady z dziedziny przygotowań do przyszłej walki zbrojnej w Szkołach Bojowych P. P. S. w Krakowie i Lwowie, koniec r. 1909 spędza w Kijowie, przygotowując niedoszłą akcję bojową na Polesiu. Jednocześnie, kierując coraz wydatniej Związkiem Walki Czynnej, odrywa się powoli od związku z jedną tylko partią, przechodząc do rozszerzenia podstaw na których ma się oprzeć praca budowy kadr wojskowych.

Przez cztery lata od 1908 do 1912 r., w związku z coraz silniej zarysowującym się kryzysem międzynarodowym, sygnalizowanym w 1908 r. przez aneksję Bośni i Hercegowiny, oraz w r. 1912 przez wojnę bałkańską — Piłsudski przeprowadza wyteżoną pracę, mającą na celu zjednanie możliwie znacznej

ilości ludzi i stronnictw dla idei budowy siły wojskowej, przygotowywanej do wzięcia czynnego udziału w zbliżającej się wojnie światowej. W latach tych rozszerza i pogłębia studia wojskowe, rozpoczęte już w r. 1901, studiując zagadnienia organizacji powstania przeciw Rosji, historię powstania styczniowego, wojnę burską oraz rosyjsko-japońską, a w końcu tego okresu wojnę bałkańską. Owocem tych studiów staje się wygłoszenie wielkiej ilości odczytów, prelekcji, wykładów oraz szereg prac pisarskich, jak: «Geografia militarna Królestwa Polskiego», «Zadania praktyczne rewolucji w zaborze rosyjskim», «Historia Organizacji Bojowej P. P. S.», «O rewolucji 1905 r.», «Reformy armii rosyjskiej», «Kryzysy bojów», «Zarys historii militarnej powstania styczniowego», «Mobilizacja powstania», i wiele innych, drobniejszych. We wszystkich tych pracach Piłsudski poddaje głębokiej analizie podstawy materialne i organizacyjne przyszłej walki, zwracając szczególnie zwłaszcza uwagę na moralne podstawy wojny i walki oraz na zagadnienia dowodzenia. Jednocześnie rozwija coraz bardziej wzrastającą czynność organizacyjną, której rezultatem staje się wzrost i pogłębienie ruchu wojskowego w Polsce oraz rozszerzenie jego podstaw politycznych.

W 1910 zostaje założony we Lwowie Związek Strzelecki, a w Krakowie — Strzelec, na czele których stają Wydziały. W czerwcu 1912 zostaje utworzona Komenda Główna. Komendantem Głównym zostaje Józef Piłsudski, szefem sztabu Kazimierz Sosnkowski. W tym samym czasie Piłsudski rozszerza platformę polityczną, na której opiera wzrost ruchu wojskowego przez doprowadzenie do zorganizowania 25 sierpnia 1912 r. w Zakopanem Polskiego Skarbu Wojskowego oraz 10 listopada w Wiedniu — Komisji Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych. Przeprowadzając zasadnicze koncepcje organizacyjne, utrwalające i wzmacniające ruch wojskowo-polityczny, zwrócony swym ostrzem przeciwko Rosji — w tych samych latach Piłsudski nieustannie występuje jako niestrudzony propagator naczelnej swej idei, którą realizuje z uporem mimo stale nadwątlonego zdrowia.

W r. 1911 ponownie wyjeżdża na południe do Włoch (Nervi), a w kraju czas swój dzieli między Lwów, Kraków i Zakopane. Od stycznia 1912 do maja tegoż r. Piłsudski przeprowadza cykl wykładów z historii militarnej powstania styczniowego w krakowskiej Szkole Nauk Społeczno-Politycznych.

Lato spędza w Zakopanem. Nawiązując kontakt w sprawie uzyskania możliwości rozszerzenia ruchu wojskowego, powoduje wysłanie w tym czasie do kancelarii wojskowej arcyksięcia Ferdynanda memoriału, napisanego przez Mariana Kukiela pt.: «Bedeutung des Russisch-Polen vom Standpunkt der Militärischen Interessen Oesterreichs». W październiku jest w Wiedniu, gdzie wygłasza przemówienie na zjeździe Socjal-Demokracji Austriackiej. 1 grudnia t. r. wyznaczony zostaje przez Komisję Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych na Komendanta sił wojskowych przy Kom. Tymcz., w związku z czym 15 grudnia poddają się pod rozkazy Piłsudskiego Polskie Drużyny Strzeleckie. Jednakowoż już w następnym roku, 8 maja 1913, została zniesiona na wniosek J. Piłsudskiego wspólna komenda wojskowa nad obiema organizacjami. Na miejsce jej dla zarządu sprawami wspólnymi obu organizacji ustanowiono Wydział Wojskowy przy Kom. Tymcz., w skład którego weszli obaj komendanci, ich zastępcy i sekretarze.

Przeprowadzając rozległą pracę polityczno-wojskową, kierując wyszkoleniem podległych sobie organizacji, przeprowadzając inspekcje zarówno w kraju jak i za granicą (Szwajcaria, Francja, Belgia), nie porzuca jednocześnie pracy pisarskiej, choć siłą rzeczy przedstawia się ona skromniej, niż w latach poprzednich. Tak więc wydaje drukiem już przed samą wojną światową książkę p. t. «22 stycznia 1863», oraz zamieszcza szereg artykułów p. t. «Z wojny bałkańskiej» w czasopiśmie wojskowym «Strzelec». Sprawując funkcję Komendanta Głównego związków strzeleckich, kierując wyszkoleniem podległych sobie organizacji strzeleckich, występuje teraz jako rozkazodawca. W marcu 1913 r. prowadzi ćwiczenia polowe pod Lwowem (Stawczany-Basiówka), w sierpniu — letnią szkołę instruktorską w Stróży (Galicja zachodnia, pow. limanowski), skąd na kilka dni wyjeżdża do Rapperswyłu w sprawach Polskiego Skarbu Wojskowego. W lutym 1914 wyjeżdża na inspekcję związków strzeleckich do Szwajcarii i Francji, w maju kieruje ćwiczeniami polowymi pod Lwowem w Dawidowie, po czym wyjeżdża na inspekcję do Belgii.

W sierpniu 1914 r. na podstawie przeprowadzonej uprzednio umowy z wojskowymi władzami austriackimi oraz na podstawie wydanych i przygotowanych w poprzednich latach rozkazów mobilizacyjnych, przeprowadza mobilizację oddzia-

łów strzeleckich i oddziałów Polskich Drużyn Strzeleckich, na ich czele przekraczając granicę i rozpoczynając działania wojenne przeciwko Rosji.

*

*

*

W tomie III «Pism Zbiorowych» zamieszczone zostały wszystkie te prace Pilsudskiego jakie znajdowały się w t. III «Pism - Mów - Rozkazów». Ponadto włączone zostały «Zadania praktyczne rewolucji w zaborze rosyjskim» oraz «Geografia militarna Królestwa Polskiego», które znajdowały się w t. II «Pism-Mów-Rozkazów». Oprócz tego weszły do niniejszego tomu prace, zamieszczone w Tomie Dodatkowym «Pism-Mów-Rozkazów» a chronologicznie związane z okresem, który obejmuje tom niniejszy. Z prac niezamieszczonych w «Pismach-Mowach-Rozkazach», dodane zostały: dwa listy Pilsudskiego do Stanisława Witkiewicza oraz odczyt «W przeddzień rewolucji 1905».

Przy opracowywaniu uwzględnione zostały częściowo przypisy, zamieszczone w «Pismach-Mowach-Rozkazach», przy czym poddano je ponownej kontroli, która usunęła pewne sprzeczności i niedokładności. Ponadto do całego szeregu kwestyj dodano nowe przypisy.

Wacław Lipiński.
